

Nationell strategi mot våld mot barn

Barnrättsrapport antagen av
Liberalernas landsmöte november 2019

”Varje barn är en
ny värld.”

ELLEN KEY, 1898

”Era barn är inte era barn.
De är söner och döttrar av
Livets längtan efter sig själv.
De kommer genom er men inte från er.
Och fastän de lever hos er,
tillhör de er ändå inte.”

KHALIL GIBRAN, 1921

”Barns oerhörda utsatthet vid våld i nära relationer är mycket nedslående iakttagelse. Även när barn försöker visa att något är fel, kan det vara svårt för dem att få någon hjälp. Ibland vågar inte vuxna fråga, ibland vågar de inte lyssna, och ofta ställer de fel frågor.”

CARIN GÖTBLAD, SOU 2014:49 VÅLD I NÄRA RELATIONER

”Jag har en innerlig önskan:
I Sverige ska inget utsatt barn behöva
föra ensam kamp mot övergrepp!”

NYAMKO SABUNIS ALMEDALSTAL , 2019

LIBERALERNAS FÖRSLAG

Förebygg våld och stärk barn och unga

- 1. Fråga och informera barn om våld och sexuella övergrepp.** Skolor och förskolor ska, utifrån barnens växande mognad och förståelse, informera barn om vad våld är och vad de ska göra om de själva eller någon kamrat blir utsatta.
- 2. Riktade insatser för barn i riskzon.** Särskilda informationsinsatser behövs till barn som är särskilt utsatta, till exempel barn med funktionsnedsättning, barn som lever i miljöer med hedersnormer och hedersförtryck samt barn med missbrukande förälder.
- 3. Mobila team för stöd till barn.** Bygg upp regionala eller tvärkommunala mobila team som kan ta kontakt med riskfamiljer i deras egen vardagsmiljö på ett avdramatiserat sätt.
- 4. Samhällsinformation till nyanlända.** Nyanlända barn och föräldrar ska direkt få information om barns rättigheter i Sverige, om föräldraansvar och vad svensk lag innebär. Det ska också ges information om hur man kan få hjälp om man själv eller någon närstående är utsatt.
- 5. Alla kommuner ska erbjuda föräldrastöd.** Föräldrastödsprogram som riktar sig till familjer i riskzonen är en effektiv strategi för att förebygga eller minska risken för våld i familjer. Särskilt viktigt är det att de generella insatserna kompletteras med riktade program.
- 6. Tidigare mellantvång i socialtjänsten.** Socialtjänsten ska få större befogenheter att besluta om obligatoriska insatser på hemmaplan, även när ett omhändertagande inte är aktuellt.

- 7. Lärar- och juristutbildningarna måste ta upp våld mot barn.**

Examensmålet för dessa utbildningar bör även omfatta hedersrelaterat våld och förtryck samt våld mot barn.

Förbättrad upptäckt och starkare skydd och stöd av våldsutsatta barn

- 8. Tvångsomhändertaganden ska finansieras av staten.**

Det finns en risk för att kommunernas ekonomi begränsar barns behov av mer omfattande insatser. Staten bör därför ta över det finansiella ansvaret för omhändertagande av unga inom tvångsvården.

- 9. Inrätta center för försvunna och bortförda barn.**

Samordna arbetet med att söka efter barn som avvikit från hemmet eller från placering samt barn som olovligen förts ut ur landet.

- 10. Insatser för att förebygga bortförande av barn.**

Ta fram nationella riktlinjer och metodstöd för att förebygga bortföranden samt hantera ärenden när barn blivit bortförda. Införa möjlighet att utfärda reseförbud och att beslagta pass vid risk för barn- och tvångsäktenskap eller könsstympning av flickor och kvinnor. Öka möjligheterna till att ta vårdnadshavare som fört bort barn i förvar. Ändra lagen så att föräldrar inte ska kunna säga upp barns medborgarskap utan godkännande av domstol. Socialnämnden ska besluta om interimistiskt utreseförbud och beslagtagande av pass. Detta ska sedan provas i förvaltningsrätten.

- 11. Slopa preskriptionstiden för sexualbrott mot barn.**
Förövare ska aldrig kunna känna sig trygga mot åtal.
- 12. Fler behandlingsprogram i fängelset.**
De som döms för sexualbrott ska i fängelset genomgå evidensbaserat behandlingsprogram och den som vägrar delta ska inte vara aktuell för villkorlig frigivning.
- 13. Skydda barn mot människohandel, prostitution och sexuella övergrepp.**
Barnperspektivet behöver beaktas i arbetet mot människohandel, prostitution och sexuella övergrepp och det behövs mer kunskap kring exploatering av barn i hela rättskedjan. Konsekvenserna av våldspornografi för barns sexuella utsatthet behöver utredas.
- 14. Nollvision gällande suicid för barn till följd av fysiskt eller psykiskt våld/misshandel.**
Barn har rätt till eget samtalsstöd och bearbetning av trauma parallellt med andra stödinsatser för barnet och dess familj. Att se, höra och bekräfta barnet och dess lidande, dess smärta och skador kan rädda liv.
- 15. Gör tydliga satsningar på hälso- och sjukvård så att alla våldsutsatta barn får tillgång till stöd och rehabilitering.**
Stöd och behandling efter våld och övergrepp är avgörande för att kunna gå vidare i livet och är även en viktig brottsförebyggande åtgärd.
- 16. Obligatoriskt att polisanmäla brott mot barn.**
Det ska vara obligatoriskt för socialtjänsten att polisanmäla vid misstanke om våldsbrott mot ett barn. Polis ska alltid vara skyldig att höra barn vid misstanke om brott mot barnet för att säkerställa barns skydd.
- 17. När unga begår brott mot unga ska brottsoffrets intresse värnas först.**
Brottsoffer ska kunna fortsätta röra sig ute och gå till skolan i trygghet. Skolan ska kunna vara en trygg zon under utredningstiden. Skollagen kan behöva skärpas så att rättssäkerheten för elever kan garanteras.
- 18. Insatser mot unga som begår brott mot unga.**
Inför en egen straffbestämmelse för övergrepp i rättsak med skärpt straffskala när brottet riktar sig mot ett barn. Äldre som utnyttjar yngre för kriminella ärenden ska kunna dömas till strängare straff. Brottsoffer ska ges rätten till ombud/målsägarbiträde vid grövre brott även i de fall det är ett barn under 15 år som är förövare.
- 19. Bättre möjligheter för unga att lämna kriminella och extremistiska miljöer.**
Socialtjänst, polis och arbetsmarknadsinsatser kan samverka för att hitta helhetslösningar för unga i eller i risk för kriminalitet. Stockholms stads nya strategi mot ungas kriminalitet är en förebild.
- Effektivare brottsbekämpning av våld mot barn**
- 20. Stärk polisens och åklagarnas arbete mot våld och förtryck mot barn.**
Skapa nationella kompetensteam i åklagarväsendet och stärk kunskapen i rättsväsendet om bland annat hedersrelaterat våld och förtryck mot barn.
- 21. Begränsa umgängesrätten vid utredning av våld mot barn.**
När det i ett mål om vårdnad, boende och umgänge kommer fram att det kan ha förekommit våld bör domstolen i större utsträckning avvakta med umgänge tills våldsmisstanken utretts grundligare.
- 22. Barn som tvingas bevittna våld är brottsoffer.**
Det ska vara brottsligt att tvinga barn att bevittna våld, till exempel i det egna hemmet. Barn ska ha status som målsägande.
- 23. Skärpta vårdnadsregler då en vårdnadshavare fälls för mord på den andra.**
Den förälder som mördar den andra föräldern ska alltid fråntas vårdnaden om barnen.
- 24. Ge barn rätt till eget ombud.**
Barn ska ha rätt till eget ombud i vårdnads mål för att ta hand om barnets intressen.

25. Barnahus i hela landet.

Barn som utsätts för brott ska inte behöva slussas runt under utrednings tiden. Därför ska det i hela landet finnas tillgång till barnahus där specialistkompetenserna finns under ett tak: polis, socialtjänst, barnläkare och barn- och ungdomspsykiatri.

26. Tydligare krav på SiS- och HVB-hem.

Våra allra mest utsatta barn och unga måste vara trygga. IVO behöver förtydliga att placerade barn ska skyddas och följas upp och Socialstyrelsen bör ta fram kunskapsstöd så att ansvariga för SiS- och HVB-hem kan förebygga och upptäcka när placerade barn utsätts och far illa. Utredningar av anställda bör göras av en extern part. Alla SiS- och HVB-hem bör få utökad anmälningsplikt till IVO. Tydligare krav på SiS- och HVB-hem.

27. Jourdomstolar med ungdomsfokus.

Brott där unga är förövare eller offer måste kunna lagföras snabbare. Inrätta jourdomstolar för snabbutredda brott där unga är inblandade och där åklagare bedömer att ärendet snabbt kan föras till domstol. Samma rättssäkerhetsregler ska gälla som vid andra domstolar.

28. Brottsom begås av unga ska utredas av polis.

Unga som begår brott, även de under 15 år, måste upptäckas snabbt. Inför en huvudregel om att brott som begås av unga ska utredas av polis. En polisutredning blir en tydlig reaktion och ger kunskap som behövs för att sätta in rätt åtgärder. Straffmyndighetsåldern på 15 år ska ligga kvar.

29. Fler möjligheter att utvisa icke-svenska medborgare – ge offret och familjen uppehållstillstånd.

Utvisning ska alltid prövas när en person utan svenskt medborgarskap begår vissa typer av brott, till exempel grovt våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck. Offret och offrets familjemedlemmar ska kunna få fortsatt skydd genom uppehållstillstånd även i de fall då den ursprungliga grunden för uppehållstillstånd upphör i och med utvisningen.

30. Kunskapsinsats för att upptäcka övergrepp.

Det behövs en nationell kunskapsinsats att öka förmågan hos alla relevanta aktörer att identifiera och hjälpa utsatta barn. Det behövs även forskningsanslag till praktiska forskning på området våld mot barn och fortsatta kartläggningar av förekomsten av våld mot barn.

29. Nationell statistik över anmälningar.

Inför nationell statistik över orosanmälningar till socialtjänsten och av socialtjänsten till polisen.

INLEDNING

Sverige är ett land fullt av möjligheter för de flesta barn som växer upp här. Uppfattningen att barnet är en individ och medborgare har vunnit större gehör i Sverige än i de flesta andra länder. Liberaler har spelat en viktig roll för att steg för steg driva på för sociala reformer som ökar barns frihet; från rätt till skola och förskola till hård kamp mot barnmisshandel och hedersförtryck.

Astrid Lindgren skildrar kanske den svenska synen på barndomen bättre än någon annan. Det gäller inte minst barnen Emil, Pippi, Ronja och Lotta som ståndaktigt står upp för sin rätt att gå sin egen väg.

Böckerna visar också på hur barn och ungas frihet förutsätter stöd från ansvarsfulla vuxna som skapar en trygg omgivning. Pippi Långstrump, en tuff och frimodig flicka som bor ensam i ett hus, har som en av sina största utmaningar en irriterande men välvillig socialsekreterare. I Astrid Lindgrens värld får barnen förutsättningar att vara fria, ofta tack vare en trygg och kärleksfull vuxenvärld. För att utsatta barn ska få tillgång till sina grundläggande rättigheter krävs det att vuxenvärlden tar sitt ansvar.

Länge sågs barn tillhöra sina föräldrar. Vuxna som ägde rätt att behandla och uppfostra sina barn med fysiskt våld. Fram till andra hälften av 1900-talet uppfattades aga, det vill säga tillrät-tavisning genom kroppslig bestraffning av barn, som en effektiv och närmast nödvändig uppfostringsmetod. Vid 1960-talets mitt ansåg många föräldrar att det var deras plikt att emellanåt slå sina barn för att de skulle kunna växa upp till goda medborgare.

Sverige var det första landet i världen som stiftade en lag mot aga, 1979. Propositionen lades fram av liberala statsministern Ola Ullsten. Det var ett historiskt steg för att öka barns rättigheter till ett

liv fritt från våld och förtryck och fullföljde den liberala syn på barns rättigheter som utvecklades av Ellen Key i slutet på 1800-talet, där barn ses som egna individer och rättighetsbärare. Barn är helt enkelt inte föräldrarnas ägodelar.

Även internationellt har kunskapen och insikterna om barns rättigheter expanderat. FN har antagit flera viktiga deklarationer och konventioner, inte minst konventionen om barns rättigheter 1989. Den kommer bli svensk lag 1 januari 2020.

Men idag är situationen i Sverige långt ifrån en Astrid Lindgrenidyll. Det kommer larmsignaler om samhällets oförmåga att skydda de mest utsatta barnen som liberaler måste ta på högsta allvar. Ett stort antal organisationer inriktade på att hjälpa utsatta barn uppmärksammar att utvecklingen i Sverige har stannat upp vad gäller utsatta barns rättigheter. Det gäller inte minst barn och unga som utsätts för våld och sexuella övergrepp i de miljöer man ska känna sig som tryggast i - hemmet och skolan. Men det gäller även alla de barn som förs ut ur landet med risk för att utsättas för barnäktenskap, könsstympning eller omvändelseförsök rörande sexuell läggning.

Det svenska samhället lyckas inte längre skydda barn som utsätts för de mest allvarliga formerna av frihetsbegränsningarna när förövare är vuxna i barnets närmaste omgivning eller andra unga, inte minst i skolan. Varje fall av våld eller övergrepp som inte samhället stoppar innebär ett barn som inte får tillgång till liv, hälsa och trygghet och därmed begränsas från att utvecklas till fullo.

Genom bristande ställningstagande och handlingskraft från ansvariga politiker och myndigheter blir Sverige för allt för många barn och unga de stängda dörrarnas land.

I Sverige har vi i stor utsträckning lyckats förebygga att föräldrar använder våld i uppfostringssyfte. Men även om allvarligt våld mot barn minskade mellan 1969 och 2000, har den positiva utvecklingen stannat upp och det allvarliga våldet har inte minskat nämnvärt under 2000-talet.

Antalet barn med omedelbart omhändertagande på grund av brister hemmiljön har ökat med 38 procent från år 2016 till år 2018, enligt en kartläggning från Riksdagens utredningstjänst. Bris årsrapporter från 2016-2018 bygger på 77 500 kontakter med barn. Den senaste årsrapporten visar att samtalen som berör våld och övergrepp har ökat med 31 procent, detta trots att det totala antalet samtal endast ökat med åtta procent. Oftast är förövaren en vuxen i barnets närhet. Att jämföra åren 2016-2018 är en kort mätperiod, men är samtidigt en viktig indikation att följa upp.

Bris uppmärksammar i sin årsrapport att barn och ungas dödlighet pga. våld inte har minskat i Sverige sedan 1995, trots minskning i övriga Västeuropa – dödligheten är 40 procent högre i Sverige än i Västeuropa. År 2017 hade Sverige den högsta dödligheten på grund av våld i Västeuropa i åldersgruppen 10-24 år. Denna utveckling kan vara kopplad till ökad grov gängbrottslighet med skjutningar med förövare över 18, vilket även det synliggör behovet att ingripa tidigt, innan problemen eskalerat.

I en nationell kartläggning från Stiftelsen Allmänna Barnhuset som genomfördes av forskarna Carolina Jernbro och Staffan Janson och som publicerades under 2017 uppgav 44 procent av barnen att de utsatts för någon typ av våld av en vuxen person någon gång under livet. Det kan handla om fysiskt våld, psykiskt våld, försummelse, upplevt våld mellan vuxna i familjen eller sexuella övergrepp. I kartläggningen ingick det frågor om ofrihet samt upplevelse av att få välja eller inte välja framtida partner. De elever som svarade att de inte får välja sin partner är betydligt oftare än andra utsatta för olika former av barnmisshandel; 88 procent hade utsatts för någon form av barnmisshandel någon gång under uppväxten.

I Jernbro och Janssons kartläggning framkommer det att de olika formerna av våld i stor utsträckning överlappar varandra och man konstaterar att de barn som riskerar att fara allra mest illa är de som är utsatta för flera olika typer av våld eller våld vid upprepade tillfällen. Elever födda utanför Norden var oftare än övriga utsatta för alla slags former av barnmisshandel. Totalt hade 63 procent av dem utsatts för någon form av barnmisshandel – jämfört med 41 procent av alla elever.

Unga är inte bara i riskzonen för våldsbrott där vuxna är förövare. Våldsbrottsligheten kryper ner i åldrarna. Antalet unga under 15 år som misstänks för våldsbrott har ökat med 40 procent sedan 2015. I Brås senaste enkätundersökning uppgav 35 procent av pojkarna att de varit delaktiga i ett våldsbrott det senaste året. Snittåldern för de misstänkta barnen är 13 år. Förövarna var oftast i samma ålder som offren. I 40 procent av fallen var offren under 15 år. Ofta handlar det om förövare som agerar i grupp och väljer ensamma offer på väg till eller ifrån skolan, omringar, hotar och kräver mobiltelefon, hörlurar, jackor, skor och kod till bankkort.

Eftersom personer under 15 år inte kan dömas till straff, lämnas barnen över till socialtjänsten som kan besluta om insatser och stöd. Insatserna för de som begår grova brott redan som unga är helt otillräckliga. Det krävs tidigare och tydligare markeringar från samhället sida när barn under 18 år begår allvarliga brott, och en särskild medvetenhet om den ökade våldsbrottsligheten som begås av personer under 15 år.

Faktaunderlagen är inte bara bekymrande, de är direkt alarmerande. Liberalerna anser därför att det behöver upprättas en samlad, nationell strategi för att motverka våld mot barn.

Den nationella strategin för att bekämpa våld mot barn ska omfatta all den våldsutsatthet barn riskerar att utsättas för såsom i hemmet, på skolan, på institutioner, i bostadsområdet och på allmän plats. Det är ett politiskt ansvar att skydda alla barn från alla former av våld. Staten ska se till att skydda varje barn genom tydliga satsning-

ar på utbildning om barns villkor, sociala åtgärder och tydlig lagstiftning. Relevanta myndigheter har en skyldighet att ge våldsutsatta barn det stöd och skydd de har rätt till och behov av. Genom en tydlig struktur för roll och ansvarsfördelning mellan myndigheter ökar förutsättningarna för den samverkan som är nödvändig för att på bästa sätt bekämpa våld mot barn och ge de redan utsatta barnen rätt vård, stöd och skydd. Den nationella strategin mot våld mot barn ska även innehålla åtgärder för att belysa och förebygga, identifiera, utreda, rehabilitera och följa upp våld mot barn.

Fördelen med en nationell strategi är att den ger möjlighet att anlägga ett helhetsperspektiv och en sammanhållen politik. Frågorna berör många olika myndigheter liksom kommuner, landsting och civilsamhället. Det handlar om det enskilda barnets möjligheter att göra sin röst hörd och det handlar om förutsättningarna för omvärlden att agera när ett barn far illa. Lagstiftningen behöver ses över brett, och den transnationella dimensionen som innebär att barn kan föras ut ur Sverige måste finnas med.

Genom en samlad nationell strategi kan vi förebygga att barn bedöms med olika måttstockar. Idag händer det alltför ofta att barn bemöts på olika sätt beroende på utländsk bakgrund, bostadsort, funktionsnedsättning, status som ensamkommande, föräldrar med psykisk ohälsa eller missbruk.

Alla barn har rätt till en uppväxt fri från förtryck och våld. På grund av hedersförtryckets särskilda aspekter behöver strategin också ha ett tydligt fokus på barn som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck i alla dess uttrycksformer.

NATIONELL STRATEGI MOT VÅLD MOT BARN

Förebygg våld och stärk barn och unga

1. Fråga och informera barn om våld och sexuella övergrepp

Skolor och förskolor ska, utifrån barnens växande mognad och förståelse, informera och arbeta aktivt med barn om vad våld är och vad de ska göra om de själva eller någon kamrat blir utsatta. Barns utsatthet kan bli synlig genom att de professionella aktivt frågar om våld.

Att professioner som möter barn och unga rutinemässigt frågar om våld kan bidra till att fånga upp och tidigt hjälpa utsatta barn. Det får inte vara beroende av personligt engagemang från vissa enskilda personer. Det är viktigt att införa tydlig vägledning och riktlinjer om hur professioner kan ställa frågor kring barns utsatthet för våld och sexuella övergrepp samt att det kopplas ihop med stödinsatser.

2. Riktade insatser för barn i riskzon

Det finns stort behov av särskilda insatser för att upptäcka, informera och etablera kontakt med barn som är särskilt utsatta, till exempel barn med funktionsnedsättning, barn som lever i miljöer med hedersnormer och hedersförtryck samt barn med missbrukande förälder.

3. Mobila team för stöd till barn

Mobila team bör erbjuda riktat stöd för barn i förskole- och skolålder. Gällande barn i förskoleålder bör verksamheten riktas mot såväl de som inte har sina barn i förskolan som barnen i förskolan. De mobila teamen bör vara ett stöd för förskole- och skolpersonal, föräldrar och barn. Mobila team kan jobba direkt och ta kontakt med riskfamiljer i deras naturliga miljö. Det kan vara ett sätt att nå

föräldrar som är i behov av extra stöd och uppmärksamhet, men där det inte finns en etablerad kontakt med socialtjänsten eller barnhälsovården. Genom att arbeta med barn och föräldrar inom ramen för förskolan avdramatiseras framför allt mötet med socialtjänsten. Detta är tidiga insatser i praktiken, där föräldrar får en chans att delta i stödåtgärder.

Utredningen Våld i nära relationer av Carin Götblad (SOU 2014:49) utvecklar närmare hur ett mobilt team skulle kunna innehålla kompetenser som psykolog, specialpedagog och socionom, som åker ut till förskolor och skolor och handleder de professionella som arbetar med barnen i vardagen.

4. Samhällsinformation till nyanlända

Det är glädjande att Liberalerna har fått med sig regeringspartierna genom Januariavtalet att samhällsorientering ska införas. Det är viktigt att i samhällsorienteringen ska det ingå information om vilka rättigheter barn har som individer, både vad gäller förbud mot aga och åtnjuta alla de fri- och rättigheter som gäller alla pojkar och flickor i Sverige. Även information om föräldraansvaret ska ingå.

Redan under asyltiden behövs en obligatorisk samhällsinformation. Barn som söker asyl ska direkt vid ankomsten nås av information, på sin egen nivå och på sitt eget språk, om sina rättigheter och lagstiftning. Information ska även ges om det stöd och skydd barnet har om barnet redan utsatts för barnäktenskap eller könsstympning före ankomst till Sverige. Detta gäller både barn i familjer och barn som söker asyl på egen hand.

5. Alla kommuner ska erbjuda föräldrastöd

För att förebygga våld mot barn och stärka barns rätt till skydd och stöd måste det finnas föräldrastöd i alla kommuner. År 2018 beslutade regeringen om en ny nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd med målet att alla föräldrar ska erbjudas föräldraskapsstöd under barnets hela uppväxt. Ett universellt utformat föräldrastöd riskerar dock att inte nå föräldrar i riskzonen. Viktigt att därför öka förutsättningarna för hembesök. Föräldrastöd är viktigt för att uppnå förändring på sikt, men det räcker inte, utan barnen behöver en egen insats, som utreds utifrån barnets individuella behov. Vi vill ha familjecentraler i fler kommuner för en nära samverkan mellan öppen förskola, socialtjänsten och mödra- och barnhälsovården. Inget barn ska falla mellan stolarna.

6. Tidigare mellantvång i socialtjänsten

Vi vill stärka socialtjänstens befogenheter att besluta om obligatoriska insatser på hemmaplan. I dag är det möjligt att använda så kallat mellantvång för ungdomar på grund av den unges eget beteende. De kan exempelvis åläggas att delta i behandling under öppna former för missbruk eller dylikt. Däremot ger dagens lagstiftning inte utrymme att använda så kallat mellantvång för föräldrarna när riskerna för barnets utveckling och utsatthet hänger samman med vårdnadshavarnas agerande. Det behöver ändras.

Liberalerna anser att socialnämnden behöver ha möjlighet att besluta om sådana obligatoriska insatser även för föräldrar till ett barn under 18 år i ett tidigare skede för att barn ska få tillgång till omsorg och en trygg barndom. Om detta inte är tillräckligt behöver socialtjänsten ha beredskap att tidigare gå in med omhändertagande enligt LVU i de fall då detta är nödvändigt för att skydda ett barn.

7. Lärar- och juristutbildningarna måste ta upp våld mot barn

2018 infördes ett nytt examensmål inom ramen för högskoleförordningen om mäns våld mot kvin-

nor och våld i nära relationer. Idag gäller detta på grundutbildningen för fysioterapeutexamen, juristexamen, läkarexamen, psykologexamen, socionomexamen, sjuksköterskeexamen, tandläkarexamen. Vi ser ett behov att tydligt skriva ut att examensmålet även ska omfatta hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn. Det är också viktigt att detta examensmål finns på alla nivåer som rör lärarutbildning och juristutbildningarna.

Förbättrad upptäckt och starkare skydd och stöd av våldsutsatta barn

8. Tvångsomhändertaganden ska finansieras av staten

Tvångsomhändertagande som yttersta verktyg används oftast när det är försent. Det finns en risk för att kommunernas ekonomi begränsar barns behov av mer omfattande insatser. Detta gäller vid placeringar som handlar om missförhållanden i hemmet eller placeringar på grund av den unges eget beteende. Liberalerna anser att staten bör ta över det finansiella ansvaret för omhändertagande av unga inom tvångsvården.

9. Inrätta center för försvunna och bortförda barn

I Sverige finns det inget samordnat system för att barn som försvinner ska uppmärksammas och i vissa fall letas ingen. Det saknas även statistik över hur många barn som har försvunnit. Detta gäller barn som försvinner i Sverige likväl som barn som förs ut ur landet. Det behövs ett nationellt center som samordnar arbetet med att söka efter barn som avviker från hemmet, vid placering som kidnappats eller olovligen förts bort på grund av hedersrelaterat förtryck.

10. Insatser för att förebygga bortförande av barn

Utöver ett nationellt centrum för försvunna barn behövs också tydligare riktlinjer för myndigheters förebyggande arbete mot att barn förs

ur landet. Det finns ett behov av att förbättra myndighetssamverkan när det gäller arbetet med att hjälpa personer som förts utomlands för att ingå barnäktenskap, tvångsäktenskap eller att flickor och kvinnor könsstympas. Detta gäller såväl samverkan på ett övergripande plan som samverkan i enskilda ärenden. Därför behöver relevanta myndigheter utarbeta nationella riktlinjer och metodstöd för att förebygga och förhindra bortföranden samt hantera ärenden där någon blivit bortförd och/eller hålls kvar utomlands.

I Storbritannien har man möjlighet att utfärda reseförbud och beslagta pass vid risk för barnäktenskap, tvångsäktenskap eller könsstympning. Det bör införas i Sverige också. Socialtjänsten ska kunna ansöka om en särskild gränsmarkering i Schengensystemet, så att så fort en vårdnadshavare eller barnet själv passerar passkontroll, kan myndigheterna agera. Det bör även finnas ökade möjligheter till att vårdnadshavare som fört bort barn tas i förvar och att barn som reser in direkt tas om hand.

Barn ska inte berövas sitt medborgarskap. Ändra lagen så att inte föräldrar fritt ska kunna säga upp barnens medborgarskap t.ex. för att föra dem utomlands till tvångsäktenskap. Socialnämnden ska besluta om interimistiskt utreseförbud och beslagtagande av pass. Detta ska sedan prövas i förvaltningsrätten.

11. Slopa preskriptionstiden för sexualbrott mot barn

I dag kan personer inte åtalas för sexualbrott mot barn om det gått ett visst antal år efter övergreppet, men med dagens DNA-teknik går det allt lättare att få fram bevisning som håller i domstol också långt efteråt. Därför behöver preskriptionstiden tas bort, så att förövare aldrig kan känna sig trygga mot åtal.

12. Fler behandlingsprogram i fängelset

Den som döms för sexualbrott ska i fängelset genomgå evidensbaserat behandlingsprogram för

att bryta ett destruktivt beteendemönster. Den som vägrar delta i sådana program ska inte vara aktuell för villkorlig frigivning.

13. Skydda barn mot människohandel, prostitution och sexuella övergrepp

Det är viktigt att barnperspektivet alltid finns närvarande i arbetet mot människohandel, prostitution och sexuella övergrepp. Det behöver finnas god kunskap kring exploatering av barn i hela rättskedjan, från poliser och åklagare till domstolsväsendet. Även personal inom skolan och socialtjänsten behöver kunskap. Dessutom behöver konsekvenserna av våldspornografi för barns sexuella utsatthet utredas.

14. Nollvision gällande suicid för barn till följd av fysiskt eller psykiskt våld/misshandel.

Barn har rätt till eget samtalsstöd och bearbetning av trauma parallellt med andra stödinsatser för barnet och dess familj. Att se, höra och bekräfta barnet och dess lidande, dess smärta och skador kan rädda liv.

15. Gör tydliga satsningar på hälso- och sjukvård så att alla våldsutsatta barn får tillgång till stöd och rehabilitering

Artikel 39 i Barnkonventionen slår fast att barnet som blivit offer för vanvård, utnyttjande, försummelse, tortyr, väpnade konflikter eller annan omänsklig behandling har rätt till rehabilitering och social återanpassning. Rehabilitering och återanpassning ska äga rum i en miljö som främjar barnets hälsa, självrespekt och värdighet. Men bristerna vad gäller tillgången till stöd och rehabilitering är stora på många håll i landet. Barn har rätt till stöd och rehabilitering efter våld och övergrepp oavsett var de bor i Sverige. 2015 kritiserade Barnrättskommittén Sverige för att barn som utsätts för övergrepp och vanvård ofta har svårt att få tillgång till rehabilitering och psykiatrisk vård, framför allt på grund av den bristande tydligheten om vårdkedjan i stora delar av landet.

Barn har inte minst alldeles för dålig möjlighet att få vård för post-traumatisk stress i delar av vårt land.

Stöd och behandling efter våld och övergrepp är även en viktig del i att förebygga våld mot barn, att tidigare ha varit utsatt är en riskfaktor för förnyad utsatthet, eftersom ett symptom kan vara att inte kunna skydda sig själv och att utsätta sig för nya risker. Alla utsatta eller försummade barn ska ha tillgång till stöd och rehabilitering, och det innebär att sjukvårdens spetskompetens måste nå ut över hela landet. Vi vill att regionala psykiatricentra inrättas som ges ett särskilt uppdrag rörande barns rehabilitering efter övergrepp.

16. När unga begår brott mot unga ska brottsoffrets intresse värnas först.

Brottsoffer ska kunna fortsätta röra sig ute och gå till skolan i trygghet. Skolan ska kunna vara en trygg zon under utredningstiden. Skollagen kan behöva skärpas så att rättssäkerheten för elever kan garanteras.

17. Obligatoriskt att polisanmäla brott mot barn

Idag är inte socialtjänsten skyldig att polisanmäla vid misstanke om våldsbrott mot ett barn. Istället finns det ett visst handlingsutrymme utifrån vad socialtjänsten bedömer som barnets bästa, men att socialtjänsten kan och bör polisanmäla. Det ska vara obligatoriskt för socialtjänsten att anmäla till polis. Detta ökar möjligheten för brottsoffret att få upprättelse och för gärningsmannen att lagföras.

Polis ska alltid vara skyldig att höra barn vid misstanke om brott mot barnet och detta för att säkerställa barns skydd. Detta oavsett vårdnadstvister eller andra omständigheter såsom socialtjänstens uppfattning om anmälan.

18. Insatser mot unga som begår brott mot unga

Övergrepp i rättssak är ett brott som begås därför att kriminella personer ser en möjlighet att kunna

undgå straff. Att i högre utsträckning spela in de första förhören med målsägande och vittnen kan minska drivkraften att begå dessa brott. Liberalerna föreslår en egen straffbestämmelse för övergrepp i rättssak med skärpt straffskala när brottet riktar sig emot ett barn. I direkt anslutning till ett brott är människor ofta mer benägna att berätta vad de vet för polisen. Äldre som utnyttjar yngre för kriminella ärenden ska kunna dömas till strängare straff

Skolan bör göra mer för att sprida kunskap om det allvarliga i att utsätta andra för hot och trakasserier. Gör det möjligt för skolan att vara en trygg zon under utredning. Det är idag möjligt att stänga av elever, men lagstiftningen kräver att andra åtgärder prövas först. Skollagen behöver därför skärpas så att rättssäkerheten för elever kan garanteras.

Det är viktigt att alla brottsoffer ges rätten till ombud/målsägarbiträde vid grövre brott även i de fall det är ett barn under 15 år som är gärningsperson.

19. Bättre möjligheter för unga att lämna kriminella och extremistiska miljöer

Kommunerna måste stödja dem som väljer att lämna kriminella eller extremistiska miljöer med särskilda insatser. Exempelvis Stockholm stads nya strategi mot ungas kriminalitet pekar ut hur sociala insatsgrupper kan samordnasocialtjänst, polis och arbetsmarknadsinsatser för att hitta helhetslösningar för unga i eller i risk för kriminalitet. Den som är ung och kriminell ska självklart förstå allvaret i situationen och ta ansvar för sina handlingar samtidigt som insatsen ska leda till att bryta ett destruktivt mönster så tidigt som möjligt.

Effektivare brottsbekämpning av våld mot barn

20. Stärk polisens och åklagarnas arbete mot våld och förtryck mot barn

Inrätta ett kompetensteam för åklagare i landet med specialistkunskap inom området hedersrelaterat våld och förtryck, och dess olika uttrycksformer såsom barnåktenskap, tvångsäktenskap, könsstympning för att öka förmågan att utreda dessa brott. Då dessa fall även kan ha en transnationell dimension är det viktigt att åklagarnas kompetensteam även består av representanter från Internationella åklagarkammaren. Stärk samverkan mellan det kompetensteam som finns inom Polismyndigheten och det kompetensteam som ska inrättas inom Åklagarmyndigheten.

Nationella operativa avdelningen behöver få förutsättningar att långsiktigt och strategiskt arbeta mot hedersrelaterat våld och förtryck. Polisens nationella kompetensnätverk med fokus på hedersrelaterad brottslighet måste stärkas. Det är även viktigt att genomföra riktad utbildningsinsats för barnutredare inom polismyndigheten mot bakgrund av att hedersrelaterat våld och förtryck riktar sig i stor utsträckning mot barn.

21. Begränsa umgängesrätten vid utredning av våld mot barn

Idag är det inte ovanligt att domstol till exempel dömer till umgänge under pågående förundersökning om brott mot barnet eller den andre föräldern. Det är inte heller ovanligt att domstol dömer till umgänge under tid som barnet bor på skyddat boende eller då barnet lever med sekretessmarkering. Det förekommer också att domstol beslutar att hämtning och lämning av barnet vid umgänge ska ske vis skola/förskola i fall då barn lever med sekretessmarkering till följd av föräldrarnas våld. Detta är motsägelsefullt då samhället å ena sidan har valt att skydda barnet/den andre föräldern från att uppleva/utsättas för våld och å andra sidan riskerar att försvaga det skydd som samhället erbjuder. Utöver detta läggs ett stort ansvar på barnet att inte röja vistelsen vid umgänge. När

det i ett mål om vårdnad, boende och umgänge kommer fram uppgifter som visar att det kan ha förekommit våld, exempelvis en polisanmälan, sekretessmarkering eller placering på skyddat boende bör domstolen i större utsträckning avvakta med umgänge tills dessa frågor utretts grundligare.

22. Barn som bevittnar våld är brottsoffer

Idag ses barn som bevittnar våld som brottsoffer i den meningen att de kan tillerkännas brottsskadeersättning men de får inte målsägandestatus och det är inte brottsligt att låta barn bevittna våld. Att ändra lagen på denna punkt skulle vara ett tydligt ställningstagande för barn. Statlig utredning om barnfridsbrott finns och är ute på remiss. Det är bra och kommer förhoppningsvis att leda till att våld mot barn/barns upplevelser av våld tas på allvar. Rättigheter för barn som bevittnar våld behöver stärkas. Det ska vara brottsligt att tvinga barn att bevittna våld. Barnet ska få målsägandestatus.

23. Skärpta vårdningsregler då en vårdnadshavare fälls för mord på den andra

Det är helt oacceptabelt att en förälder (oftast pappan) som mördar barnets andra förälder (oftast mamman) kan få ha fortsatt ensam vårdnad om barnet. Att ha mördat den andra föräldern bör automatisk leda till att man ses som olämplig som vårdnadshavare och att vårdnaden om barnet fräntas föräldern.

24. Ge barn rätt till eget ombud

Domstol fattar alltför ofta beslut utifrån vuxenperspektiv istället för utifrån barnperspektiv. Barn får inte alltid information för att förstå beslut eller skäl för besluten. Eftersom barnet inte har ett eget ombud i dessa mål är det upp till föräldrar med ofta motstridiga intressen att förklara domstolens beslut för barnet. För att barns rättigheter ska tillgodoses i vårdnadsfallen behöver barn ha rätt till eget ombud som tillvaratar barnets rättigheter under processen. Ombudets uppgift ska vara att tillvarata barnets rätt i vårdnadsprocessen.

Ombud bör ha särskild kompetens likt de som idag blir särskild företrädare för barn i brottmål.

Föräldrarna har ofta motstridiga intressen och informationen till barnet riskerar därför att bli färgat av föräldrarnas inställning och förmåga att återberätta skälen för beslutet. Detta kränker barnets rätt till delaktighet och insyn i process och beslut kring dem.

Utifrån barnets rätt till delaktighet och information bör den domare som fattat beslutet vara skyldig att informera barnet om det beslut som fattats samt förklara skälen till beslutet för barnet. Detta skulle också medföra att det blir svårare för domstolen att fatta beslut över barnets huvud om man vet att de måste stå till svars för sitt beslut.

25. Barnahus i hela landet

Utsatta barns stöd måste stärkas och bli likvärdigt över landet. Inrätta strategiskt placerade regionala Barnhus som sammantaget täcker hela landet, så att varje barn som utsätts för våld får ett gott, samordnat omhändertagande under utredningen av brott.. Även barnens tillgång till långsiktigt stöd och vård för posttraumatisk stress behöver öka i sjukvårdsregionerna. Nationella riktlinjer ska tas fram för att värna dessa barn.

En viktig del som behöver utvecklas i Barnhusen är uppföljningen av barnens säkerhet efter att de varit på Barnahusbesöket. Det har visat sig vara en förhöjd risk för att barn blir utsatta för våld i anslutning till att utredning öppnas kring våld i familjen.

Samverkande parter i Barnahus måste kunna dela information under hela utredningen och föra gemensam statistik och dokumentation. För att detta ska bli möjligt krävs en lagändring.

26. Tydligare krav på SiS- och HVB-hem

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) uppdrag behöver förtydliga att placerade barn och unga i högre grad än idag ska skyddas och följas upp. Dessutom måste den som är ansvarig för ett

SiS- och HVB-hem ha kunskap och utbildning för att kunna förebygga och upptäcka när ett placerat barn utsätts och far illa. Socialstyrelsen behöver få i uppdrag att ta fram kunskapsstöd för detta. Hemmen utreder idag själva misstänkta övergrepp, söker orsaker och systemfel och vidtar därefter åtgärder. När en anställd anmäls av ett placerat barn bör sådana utredningar göras av en oberoende, extern part. Ansvarig för såväl privata som offentligdrivna HVB-hem samt SiS-hem bör även få utökad anmälningsplikt direkt till IVO eller till polis vid missförhållanden. Våra allra mest utsatta barn och unga måste vara trygga.

27. Jourdomstolar med ungdomsfokus

Vi måste ha ett helt annat förhållningssätt i hur vi hanterar unga brottslingar. En sådan insats är särskilda jourdomstolar för ungdomar så att tiden från utredning till rättsprocess blir så kort som möjligt i snabbutredda ärenden. När en ung människa hamnar i kriminalitet måste samhällets reaktion komma så snabbt som möjligt – allt annat är ett svek mot barn och unga. Samverkan mellan polis och socialtjänst ska byggas ut.

28. Brott som begås av unga ska utredas av polis

Ingen föds kriminell och ingen är dömd att förbli kriminell. Unga som begår brott, även de under 15 år, måste upptäckas snabbt och fås bort från den kriminella livsstilen. Inför en huvudregel om att brott som begås av unga ska utredas av polis. En polisutredning blir en tydlig reaktion och ger kunskap som behövs för att sätta in rätt åtgärder. Straffmyndighetsåldern på 15 år ska ligga kvar. Socialtjänsten ska få ökade befogenheter att sätta in obligatoriska insatser för unga med destruktivt beteende, även i de lägen då omhändertagande inte är aktuellt.

29. Fler möjligheter att utvisa icke-svenska medborgare – ge offret och familjen uppehållstillstånd

Fler grova brott ska kunna leda till utvisning. Vid brott med hedersmotiv samt hatbrott har

Liberalerna varit tydliga med att utvisning alltid ska prövas när det gäller icke svenska medborgare. Detta är en del av JA. Den som utsatts för hedersrelaterade brott i Sverige ska, liksom sina familjemedlemmar, kunna få fortsatt skydd genom uppehållstillstånd även i de fall då den ursprungliga grunden för uppehållstillstånd upphör i och med att gärningsmannen utvisats.

Liberalerna anser att detta ska gälla för alla grova våldsbrott i nära relationer, med särskilt fokus på våld som riktar sig emot barn. Barn är egna individer. Det är viktigt att konstatera att det kan ha egna skäl att stanna i Sverige, t.ex. att de utsätts för våld eller övergrepp.

Ökad kunskap

En nationell strategi mot våld mot barn behöver utgå från en solid kunskapsbas. Det innebär att forskning som följer utvecklingen är en viktig del av handlingsplanen. Forskningsanslag krävs till praktisk forskning på området våld mot barn likväl som hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen har tidigare finansierat kartläggningar av förekomst av våld och sexuella övergrepp mot barn. Dessa kartläggningar behöver genomföras regelbundet för att följa utvecklingen. Fortsatta kartläggningar av förekomst av våld mot barn. Vid dessa kartläggningar är det viktigt att det ställs frågor som belyser hedersrelaterat våld och förtryck.

30. Kunskapsatsning för att upptäcka övergrepp

Hur många barn som någon gång utsatts för våld av en förälder eller annan vuxen närstående är svårt att säga. Enligt Brå anmäldes sammantaget 23 600 misshandelsbrott mot barn i åldrarna 0–17 år under 2017. Det motsvarar 28 procent av alla anmälda misshandelsbrott. Brå lyfter även att misshandelsbrott mot barn anmäls i hög grad av förskola och skola och att det visar sig att färre misshandelsbrott mot barn anmäls under som-

maren. Brå betonar också att mörkertalet är stort när det gäller misshandel av barn.

Det är viktigt att betona att alla myndigheter som kommer i kontakt med barn har anmälningsskyldighet till socialtjänsten vid oro för att ett barn befinner sig i en utsatt situation. Kunskapen om hur man kan upptäcka barn som utsatts för övergrepp eller far illa varierar dock. Liberalerna vill genom en nationell kunskapsatsning öka förmågan hos alla relevanta aktörer och därmed beredskapen för att identifiera och därmed kunna hjälpa de barn som utsätts för våld och/eller sexuella övergrepp. Detta genom att ge bättre stöd och anmäla oro till socialtjänsten. Förutom exempelvis förskola, skola och socialtjänst är det viktigt att kunskap finns inom hälso- och sjukvården likväl som inom tandvården, då dess aktörer möter barn i stor utsträckning. Det är också viktigt att det finns tydliga rutiner för samverkan mellan dessa aktörer.

31. Nationell statistik över anmälningar

Inför nationell statistik över anmälningar till socialtjänsten som kan användas för att kartlägga i vilken utsträckning professionella anmäler, hur många anmälningar som görs och hur stor del som faktiskt leder till en utredning.

LIBERALERNA
info@liberalerna.se

Sverige – möjligheternas land.

